

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ ПОСІБНИКА ЕЛЕКТИВНОГО КУРСУ «МОЯ ФРАНЦІЯ»

Є. В. Долинський,

кандидат педагогічних наук, доцент, старший науковий співробітник

У статті на основі аналізу сучасної літератури та з урахуванням специфіки навчання іноземної мови досліджено поняття «лексична компетентність» та «лексичні навички». Визначено теоретичні основи методики формування лексичної компетентності учнів у процесі вивчення елективного курсу «Моя Франція». Наведено приклади типових вправ формування іноземномовної лексичної компетентності учнів у процесі профільного навчання у старшій школі. Охарактеризовано лексичний склад посібника з елективного курсу «Моя Франція».

Ключові слова: *профільне навчання, лексична компетентність, лексичні навички, старша школа.*

Постановка проблеми. Лексична компетентність – це здатність людини до коректного оформлення своїх висловлювань та розуміння мовлення інших, яка базується на складній динамічній взаємодії відповідних навичок, знань і лексичної усвідомленості. Успішність формування лексичної компетентності залежить від рівня сформованості лексичних навичок, обсягу отриманих і засвоєних знань про лексичну сторону мовлення та динамічної взаємодії цих складових на основі загальної мовної лексичної усвідомленості [2].

Аналіз досліджень і публікацій свідчить, що питання навчання лексичних одиниць і формування лексичної компетентності в цілому і лексичних навичок зокрема досліджувалося такими науковцями, як О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, С. Ю. Николаєва, В. Г. Редько. Етапи автоматизації та застосування нових лексичних одиниць досліджував С. П. Шатілов, а історію вітчизняної методики навчання іноземних мов – О. О. Миролубова. П. К. Бабинська зробила зіставний аналіз методичних підходів до навчання лексики.

Постановка цілей статті. Метою статті є ознайомлення з теоретичними основами методики формування лексичної компетентності учнів старших класів у процесі профільного навчання з урахуванням надбань вітчизняної методичної науки; озброєння майбутніх учителів сучасними методичними технологіями конструювання вправ і завдань, що можуть увійти до посібника з елективних курсів з іноземної мови, щодо формування лексичних навичок і запам'ятовування лексичних одиниць.

Виклад основного матеріалу. Знання іноземної мови асоціюється із знанням слів, у той час як володіння мовою – з лексичними навичками, які

й забезпечують функціонування лексики у спілкуванні. Отже, **лексичні навички** варто розглядати як найважливіший і невід'ємний компонент змісту навчання іноземної мови, а їх формування є **метою навчання лексичного матеріалу**.

Лексичний аспект спілкування має такі особливості, які полегшують його засвоєння, але й такі, що його утруднюють, пов'язані з формою слова (звуковою, графічною, граматичною), його значенням, характером сполучуваності з іншими словами, вживанням слів, а також розходженням зі словами рідної мови [3].

Із зазначеного вище можна зробити висновок про необхідність тривалої і трудомісткої роботи з метою засвоєння іншомовної лексики, що передбачає як безперервне накопичення і розширення словникового запасу, так і оперування нею у різних видах мовленнєвої діяльності – аудіюванні, говорінні, читанні та письмі.

Умови навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, недостатня кількість уроків та обмежена тематика зумовлюють необхідність **відбору лексичного мінімуму**, що має відповідати цілям і змісту профільного навчання у старшій школі [5].

Результати аналізу динаміки розвитку навчання лексики на основі праці О. О. Миролубова «Історія вітчизняної методики навчання іноземних мов» є те, що 50 років тому дійшли висновку, що необхідно відбирати активний словник (говоріння, письмо) і формувати пасивний і потенційний словники.

До потенціального словника належать:

- 1) інтернаціональні слова, подібні за звучанням або написанням та за значенням до слів рідної мови;
- 2) похідні та складні слова, що складаються з відомих учням компонентів;
- 3) конвертовані слова;
- 4) нові значення відомих багатозначних слів;
- 5) слова, про значення яких учні можуть здогадатися за контекстом в аудіюванні або читанні.

Для відбору лексичних одиниць існують критерії: сполучуваності, семантичної цінності, стилістичної необмеженості, частотності, багатозначності, словотворчої здатності.

Ще у середині минулого століття зазначалося, що переклад як спосіб семантизації лексичних одиниць не завжди є ефективним – значення не всіх лексичних одиниць можна пояснити шляхом перекладу.

Для того, щоб обрати оптимальний спосіб семантизації, необхідно проаналізувати лексичні одиниці. Ще 100 років тому люди усвідомлювали, що просто заучувати лексичні одиниці немає сенсу, адже вони забуваються, тому необхідно використовувати вправи із залученням усіх видів мовленнєвої діяльності [3].

Формування лексичних навичок передбачає засвоєння учнями правил співвідношення певної лексичної одиниці з іншими лексемами в тематичних

і семантичних групах, із синонімами й антонімами; чітке визначення значення слова, співвідношення його зі схожими або контрактивними значеннями зіставних лексем; оволодіння правилами словотворення; засвоєння функцій (передбачених чинною навчальною програмою) певної лексичної одиниці в рецептивних і продуктивних текстах.

Усі компоненти лексичної навички мають бути враховані автором посібника як під час семантизації нового слова, так і в процесі його використання в усному та писемному мовленні. Зазначеному вище відповідають вправи, що забезпечують володіння лексичною одиницею на трьох рівнях: 1) значення, 2) форми (формоутворення), 3) функцій (меж і сфер використання) у мовленнєвій діяльності:

- вправи на семантизацію лексичних одиниць;
- підготовчі тренувальні вправи рецептивного та продуктивного спрямування на: а) диференціацію, б) повторення, в) порівняння, г) групування, д) вибір за певними ознаками;
- вправи на підстановку: а) заповнення пропусків, б) заміну, в) доповнення (на заповнення пропусків, заміну, доповнення);
- вправи на конструювання: а) побудову речення із даних компонентів, б) «виправлення помилок», в) завершення мовних висловлювань, г) заповнення пропусків у мовленнєвих висловлюваннях, д) заміну окремих слів їхніми синонімами/антонімами, е) побудову мовленнєвих висловлювань за даними компонентами, є) визначення співвідношень між реченнями/висловлюваннями і малюнками;
- вправи на трансформацію: а) розширення речення/висловлювання, б) скорочення (компресію) речення/висловлювання, в) перефразування, г) заміну окремих компонентів речення/висловлюваннями даними, д) заміну змісту висловлювання;
- на активізацію лексичного матеріалу: а) доповнення, б) розширення, в) заповнення, г) компонування, д) продукування тексту в усній/письмовій формі, е) формулювання відповідей на запитання [6].

У старшій школі (10–11 класи) систематизується й узагальнюється мовний досвід учнів, набутий ними на попередніх ступенях вивчення мови. Методи і види навчальної діяльності все більше набувають форм, наближених до реальних умов спілкування. Широко використовуються творчі, проектні групові інтерактивні форми роботи учнів. Зміст освіти диференціюється відповідно до профілю навчання. З'являються професійно спрямовані лексичні одиниці відповідно до певної галузі знань. Збільшується робота з формування пасивного лексичного мінімуму у процесі самостійного читання. Зростає значення самостійної роботи учнів з новою лексикою, удосконалюються прийоми користування двомовними та одномовними словниками [2].

У межах тих самих сфер (особистісна, публічна, освітня) поглиблюється тематика ситуативного спілкування: я, моя сім'я, друзі; дозвілля і спорт; харчування; природа і погода; живопис; наука і технічний прогрес; шкільне

життя; робота і професії; мистецтво; Україна у світі, законодавчі акти; правова лексика тощо. Варто зазначити, що вчитель має забезпечити систематичне повторення раніше вивчених лексичних одиниць на всіх ступенях навчання [6].

Далі подаються скорочені варіанти вправ і завдань, які використовуються під час конструювання посібника з елективного курсу для учнів 10–11 класів профільної школи «Моя Франція».

Commencez les phrases utilisant les mots en italique

(розпочніть речення, використовуючи виділенні слова)

... fleuves traversent la France?

1) *Quelles* 2) *Comment* 3) *Où*

... est le climat de la France?

1) *Qui* 2) *Est-Ce Qui* 3) *Comment*

... se trouvent le plus hautes montgnes en France?

1) *Quelle* 2) *Où* 3) *D'ou*

... est la plus haute montagne dans les Pyrénées?

1) *Quelle* 2) *Aucun* 3) *Elle*

... détroit se trouve entre la Grande Bretagne et la France?

1) *Nous* 2) *Comment* 3) *Quel*

Terminez les phrases de façon significative

(доповніть речення відповідними словами)

1. La France a pour voisins: _____

2. On peut nommer quatre grands domaines climatiques en France: _____

3. Pour dessiner la France, c'est facile: il suffit de tracer: _____

4. La limite qui sépare la France de six pays voisins est presque toujours un massif montagneux _____

5. L'occitan (langue d'oc) s'est conservée _____

6. On distingue en général les variétés suivantes de l'occitan _____

7. Le catalan est parlé _____

8. Trois grands fleuves sont entièrement français: _____

9. L'Ardenne est située en deux pays _____

10. Les communes sont dirigées par un _____

Devinez les noms des divisions administratives

(заповніть пропуски відповідними іменниками)

a – Département, *b* – région, *c* – arrondissement, *d* – commune, *e* – canton, *f* – territoire national

1. Le ___ regroupe un certain nombre de commune.

2. Il y a 22 ___ françaises.

3. La France est le _____.

4. La _____ est la plus petite division administrative de la France.

5. Le _____ est désigné par le nom de la ville siège de la sous-préfecture.

6. La plupart des _____ porte le nom d'une rivière ou d'une fleuve.

Soulignez les reponses justes

(підкресліть правильну відповідь)

• La France est baignée par – la mer Mediterranee, la mer Noir, la mer Blanche,

l'océan Atlantique, l'océan Pacifique, la mer du Nord.

- En France il y a – 2, 3, 4, 5, 6, 7 grands fleuves.

- Qui se jettent dans – la mer Baltique, la mer Méditerranée, l'océan Atlantique, l'océan Glacial Arctique, la mer du Nord.

- Le fleuve le plus long c'est – La Seine, La Loire, La Garonne, Le Rhône.

- En France il y a les massifs montagneux – Les Alpes, Les Carpates, L'Oural, Les Pyrénées, Les Vosges, Le Jura, La Crimée, L'Atlas.

- Le sommet le plus haut de l'Europe s'appelle – dune du Pilat, Mont-Blanc.

- La France confine avec – La Pologne, La Hongrie, La Belgique, Le Monaco, La Bulgarie, La Grande-Bretagne, La Russie, L'Espagne, L'Italie, La Finlande, L'Andorre, Les Pays-Bas, L'Allemagne, L'Autriche, La Suisse, Le Liechtenstein, Le Luxembourg.

- La plus ancienne ville au bord de la Méditerranée c'est – Toulon, Nice, Marseille, Monte-Carlo, Saint-Tropez.

- La forme du gouvernement en France c'est – la monarchie absolue, la république, la monarchie constitutionnelle, l'anarchie.

Trouvez la région à laquelle appartient chaque département

(позначте регіон, якому відповідає кожен департамент)

	Centre	Limousin	Auvergne
Allier			
Cantal			
Cher			
Corrèze			
Creuse			
Eure-et-loir			
Haute-loir			
Haute-Vienne			
Indre			

Composez les phrases avec ces mots:

(складіть речення з даними словами)

Aller à la champagne, s'étendre sur la sable, être dynamique, aller au bord de la rivière, faire une promenade, jouer au terrain de football, durer longtemps, utiliser le court.

Метою створення посібника з елективного курсу «Моя Франція» є поглиблення практичних навичок володіння французькою мовою на основі найбільш частотної граматики і соціально-політичної та побутової лексики. Матеріал охоплює понад 1 500 лексичних одиниць, що визначені для активного засвоєння. Лексика вивірена за відомими лексикографічними джерелами – сучасними словниками французької мови Ж. Дюбуа, Ж. Гугенема, Робера, Ларусса тощо. Застосований принцип частотності матеріалу поєднано з презентацією сучасного життя Франції, її побутових, політичних і соціальних реалій.

Головну увагу приділено соціально-політичній лексиці, що посідає в посібнику чільне місце. Це дає змогу ознайомити учнів із найважливішими

стилістичними особливостями публіцистики, виробити навички роботи з газетними матеріалами, сприймання радіо- та телеінформації, усної розмовної мови на соціальні та політичні теми.

Посібник складається із 12 тем, що містять оригінальні французькі тексти, лексичні та розмовні вправи, тестові завдання. Кожна з 12 тем умовно розподілена на 3 підтеми. Лексичне наповнення текстів дає змогу обговорювати соціально-політичні теми, а також систематизувати і поглибити знання загальної лексики, що була засвоєна учнями на початковому етапі навчання.

Лексичні та розмовні вправи розраховані на активізацію засвоєних слів і виразів, що вживаються у типових комунікативних ситуаціях, удосконалення навичок аудіювання та мовлення. Наголошується на активному й міцному засвоєнні лексики, поглибленні знань учнів і розвитку відчуття мови. Значна кількість вправ сприяє комунікативній спрямованості навчального процесу [4].

Додатковий словник і текст, який побудовано у вигляді запитань і відповідей, сприяють поглибленню знань учнів. Тексти охоплюють коло найрізноманітніших країнознавчих тем: «Географія Франції», «Населення Франції», «Французька мова і Франкофонія», «Культура Франції», «Прогулянка Парижем», «Визначні люди Франції», «Спортивне життя Франції», «Французька кухня», «Освіта і наука Франції», «Засоби масової інформації», «Свята і вихідні дні у Франції», «Французько-українська співпраця».

Письмові вправи сприяють набуванню та поглибленню учнями навичок письма й орфографії. Вправи на переклад розраховані на перевірку знань і навичок учнів.

Висновки. У нашому дослідженні ми визначили поняття «лексична компетентність» і «лексичні навички». Дослідили зміст формування іншомовної лексичної компетентності в процесі профільного навчання у старшій школі. Охарактеризували і навели приклади типових вправ для формування лексичних навичок, що можуть увійти у посібник з елективного курсу «Моя Франція». У статті нами було визначено цілі формування лексичної компетентності в учнів старшої школи, а також наведено приклади вправ і рівнів, що забезпечують оволодіння лексичною одиницею в процесі профільного навчання у старшій школі. Ми запропонували лексичну і тематичну характеристику навчального посібника з елективного курсу «Моя Франція».

Формування лексичної компетентності тісно пов'язане з формуванням граматичної компетентності, чому і присвячено перспективи подальших досліджень.

Література

1. Бігич О. Б. Теорія і практика формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи : навч. посіб. / О. Б. Бігич. – К. : Ленвіт, 2006. – С. 39–59.
2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підруч. для студ. клас., пед. і лінгвіст. ун-в / [О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін.] ; за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.

3. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: Курс лекцій : [навч.-метод. посіб. для студ. мовних спец. осв.-кваліф. рівня «магістр»] / [О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецько та ін.]; за ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2011. – 344 с.

4. Поглиблений курс французької мови : підручник / Г. Г. Крючков, В. С. Хлопук, Л. П. Корж та ін. – 2-ге вид., випр. – К. : Вища шк., 2000. – 399 с.

5. Професійно-методична підготовка майбутнього вчителя іноземної мови у вищому навчальному закладі : навч.-метод. посіб. / уклад. : Л. В. Калініна, І. В. Самойлюкевич, Л. І. Березенська, Н. П. Сіваєва, Н. Р. Петранговська, О. С. Гуманкова, Л. В. Барало, Ю. М. Жилияєва, А. М. Мормуль, І. Ф. Литньова, Т. В. Копетчук ; за заг. ред. І. В. Самойлюкевич. – Житомир : Вид-во Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2008. – 165 с.

6. Редько В. Г. Засоби формування комунікативної компетентності у змісті шкільних підручників з іноземних мов. Теорія і практика : монографія / В. Г. Редько. – К. : Генеза, 2012. – 224 с.

References

1. Bihych O. B. Theory and practice of formation of methodical competence of teachers of foreign language elementary school / O. B. Bihych / reference book. – K. : Lenvit, 2006. – P. 39–59.

2. Methods of teaching foreign languages and cultures: theory and practice / [O. B. Bihych, N. F. Borysko, H. E. Borets'ka ta in.]; za zahal'n. red. S. Yu. Nikolayevoiy. – K. : Lenvit, 2013. – 590 s.

3. Method of formation of intercultural communicative competence: a course of lectures : [navch.-metod. posibnyk dlya stud. movnykh spets: osv.-kvalif. rivnyia «mahistr»] / [O. B. Bihych , N. F. Borysko, H. E. Borets'ko ta in.]; za red. S. Yu. Nikolayevoiy. – K. : Lenvit, 2011. – 344 s.

4. Advanced French language course : textbook / H. H. Kryuchkov, V. S. Khlopuk, L. P. Korzh ta in. – 2-he vyd., vypr. – K. : Vyshcha shk., 2000. – 399 s.

5. Professional and methodical preparation of future teachers of foreign languages in higher education : textbook / uklad. : L. V. Kalinina, I. B. Samoilyukevych, L. I. Berezens'ka, N. P. Sivayeva, N. R. Petranhova's'ka, O. S. Humankova, L. V. Baralo, Yu. M. Zhylyayeva, A. M. Mormul', I. F. Lytn'ova, T. V. Kopetchuk ; za zah. red. I. V. Samoilyukevych. – Zhytomyr : Vyd-vo Zhytomyrs'koho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka, 2008. – 165 s.

6. Red'ko V. H. Means of communicative competence in the content of school textbooks in foreign languages. Theory and practice : monograph / V. H. Red'ko. – K. : Heneza, 2012. – 224 s.

Долинский Е. В.

МЕТОДИКА ФОРМИРОВАНИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ ЛЕКСИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ С ПОМОЩЬЮ ПОСОБИЯ ЭЛЕКТИВНОГО КУРСА «МОЯ ФРАНЦИЯ»

В статье на основе анализа современной литературы и с учетом специфики обучения иностранному языку исследованы понятия «лексическая компетентность» и «лексические навыки». Определены теоретические основы

методики формирования лексической компетентности учащихся в процессе изучения элективного курса «Моя Франция». Приведены примеры типовых упражнений формирования иноязычной лексической компетентности учащихся в процессе профильного обучения в старшей школе. Охарактеризован лексический состав пособия элективного курса «Моя Франция».

Ключевые слова: профильное обучение, лексическая компетентность, лексические навыки, старшая школа.

Dolynskiy Ye.

THE METHOD OF FORMING FOREIGN LANGUAGE LEXICAL COMPETENCE OWING TO ELECTIVE COURSE TEXTBOOK «MY FRANCE»

In article, the problem of the of forming foreign language lexical competence owing to elective course textbook «My France» is considered. The linguistics aspects of communicative competence are those that have to do with achieving an internalized functional knowledge of the elements and structures of the language. Based on the analysis of contemporary literature and specific features of foreign language learning the concept of lexical competence and lexical skills is investigated. Theoretical basis of lexical competence forming methods the lexical competence of students in the process of studying the elective course «My France» is defined. Examples of typical exercises of formation of foreign lexical competence of students in the process of professional training in high school are exemplified. The lexical structure of the textbook elective course «My France» is characterized.

We define lexical competence as the ability to recognize and use words in a language in the way that speakers of the language use them. Lexical competence includes understanding the different relationships among families of words and the common collocations of words. The recommendations for the forming foreign language lexical competence owing to elective course textbook «My France» are described.

Keywords: profile education, lexical competence, lexical skills, high school.